

Okul Psikolojik Danışmanlarının Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri: İzmir İli Örneği¹

Coping Strategies School Counselors Use in Crisis Intervention: Izmir City Sample

Bahar METE-OTLU, Ferda AYSAN

Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi PDR Anabilim Dalı

Makale Geliş Tarihi: 17.04.2015

Yayına Kabul Tarihi: 21.04.2016

Özet

Bu çalışma, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan psikolojik danışmanların krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Oranlı örnekleme yönteminin kullanıldığı araştırmada, örnekleme İzmir'deki okullarda görev yapmakta olan toplam 320 okul psikolojik danışman oluşturmıştır. Elde edilen bulgularda, okul psikolojik danışmanlarının okullarda yaşanan kriz durumlarında kullandıkları başa çıkma stratejilerinin, meslekteki çalışma süresi, lisansüstü eğitim alıp almama, "psikososyal okul projesi"ne ve "okullarda şiddetin önlenmesi semineri"ne katılıp katılmama, çalıştıkları okulun resmi veya özel olması durumuna ve mezun oldukları lisans programına göre, anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kriz, krize müdahale, okul psikolojik danışmanı.

Abstract

The purpose of this study is to investigate the coping strategies used by the school counselors in crisis situations. The sample of the study consisted of a total of 320 school counselors who are working in the elementary schools and high schools, located in the city of Izmir. The results showed that, school counselors' coping strategies differed significantly according to "experience they had in working as counselors", "level of education", "participation in psychosocial school project", and "participation in programs for prevention of violence at schools", "the type of schools (public or private) they worked in" and "the type of programs the school counselors graduated from".

Key words: Crisis, crisis intervention, school counselor

1. Giriş

Caplan (1964) krizi, mevcut başa çıkma yöntemleri ile çözülemeyen geçici bir denge-sizlik durumu olarak tanımlamıştır. Diğer bir deyişle, bir olayın kriz olarak algılanması

¹ Bu makale ilk yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırlanmış olduğu doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

için mevcut başa çıkma mekanizmalarını aşması gerektiğini belirtmektedir. Krize müdahale ise psikolojik dengenin yeniden yapılandırılması amacıyla yeni alternatifler önerilmesi ve başa çıkma metodlarının geliştirilmesidir (Greenstone ve Leviton, 1993; Poland, Pitcher ve Lazarus, 2002).

Akıl sağlığı uzmanlarının çeşitli krizlerin çözümünde topluma yardımcı olma konusunda hazırlıklı olmaları son derece önemlidir. Özellikle psikolojik danışmanların, bu konuda iyi bir donanıma sahip olmaları gerekmektedir. Psikolojik danışmanın hedeflediği kazanımlar arasında, danışanın farklı gelişimsel dönemlerini sağlıklı bir şekilde geçirmelerini ve bu dönemlerde karşılaşılabilecek krizleri başarılı bir şekilde çözebilmelerini sağlama yer almaktadır (Brown ve Lent, 2000). Psikolojik danışmanların, gençlerin sosyal ve bilişsel yeterlilikleri için okul içindeki uyumlarını sağlamalarına ve gelişim dönemlerini etkileyen yaşam olaylarına karşı hazırlıklı olmalarına yardım etmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, çocuk ve ergenlerin sosyal-duygusal gereksinimlerini karşılamada ve karşılaştıkları olumsuz durumlarla başa çıkmalarında en önemli yardımcılarından biri okul psikolojik danışmanıdır. Günümüzde, artan kriz durumları düşünüldüğünde konunun önemi daha da iyi anlaşılmaktadır.

Krize müdahale sorun kronik bir hal almadan ve ruhsal bir bozukluk oluşmadan uygulandığında, kriz sonrası oluşabilecek komplikasyonlar önenebilir (Sayıl, 2000, s.6). Krize müdahalenin sonucu, bu dönemde nasıl bir yardım alınacağına göre değişiklik gösterir. Uygun müdahale yaklaşımlarıyla kişinin kriz öncesi işlevsellik düzeyine kavuşması hatta daha iyiye gitmesi amaçlanır (Sayıl, 1992).

Kriz kavramı, ülkemizde genellikle ekonomik bunalım ve çözümsüzlük dönemleriyle ilgili olarak kullanılmaktadır. Oysaki amaçları ve işleyişi farklı olan eğitim kurumları açısından ayrıca gözden geçirilmesi gerekmektedir (Aksoy ve Aksoy, 2003). Okullardaki krize müdahale çalışmaları son yıllarda gelişme göstermiştir (Brock, 2002; Jaksec, 2007; Wachter, 2006). Alandaki bazı araştırmacılar tarafından, kriz durumlarının önlenmesi ve krize müdahale edilmesi konusunda okul eksenli kapsamlı yaklaşımların önemi vurgulanmıştır. Ayrıca, okul temelli krize müdahale yaklaşımlarının, krizlerin çözümüne etkisi üzerine pek çok çalışma yapılmıştır (Allen ve Ashbaker, 2004; Allen vd., 2002; Brock, 2002; Jaksec, 2007; Nickerson ve Zhe, 2004; Tabasso, 2001).

Kriz durumları, hem öğrenciler hem de çalışanlar açısından okuldaki güvenli ortamı tehdit etmektedir (Johnson, 2000: Akt. Morrison, 2007). Terör olayları, okulda yaşanan çatışmalar, cinsel taciz gibi kriz durumlarının son yıllarda artış göstermesi dikkat çekicidir (James ve Gilliland, 2013). Bu durumların yanı sıra, hızlı teknolojik gelişmeler toplum yapısını değiştirmiştir. Bundan dolayı, bireyler önceki yıllara oranla kendilerine olumlu etki sağlayabilecek aile vb. sosyal destek unsurlarıyla daha az iletişim halindedirler (Pitcher ve Poland, 1992). Günümüzde yaşanan değişimler, okullarda krize müdahalenin etkin bir biçimde yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır (Brock, 1999; Poland, Pitcher ve Lazarus, 2002; Morrison, 2007).

Türkiye’deki okul psikolojik danışmanlarının, öğrencilerin yaşadıkları krizlere müdahale etmede kullandıkları mesleki becerilerin düzeyleri konusunda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Çocuk ve ergenlerin öğrenim süresi boyunca aldıkları eğitim, gelişimsel görevlerini yerine getirmelerine yardımcı olacak önleyici ve koruyucu çalışmalarla sınırlıdır. Konuyla ilgili olarak Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan “survey tipi” bir araştırma, okul psikolojik danışmanlarının aldıkları üniversite eğitimi ile okulda kendilerinden beklenen hizmetin niteliği arasında bir örtüşme ya da uyum olmadığını göstermektedir. Buna göre, okul psikolojik danışmanlarının yaklaşık %50’si, çocuk istismarı, intihar ve ebeveynleri kronik hasta olan çocukların durumlarına yardım etme konusunda kendilerini hazırlıksız ve yetersiz hissettiklerini belirtmişlerdir (Allen vd., 2002).

Bu çalışmada, okul psikolojik danışmanlarının, çocuk ve ergenlere yönelik krize müdahale becerilerinin yeterlilik düzeyi incelenmektedir. Bu bağlamda, psikolojik danışmanlarının krize müdahale konusundaki mesleki yardım becerilerinin ölçülmesi ve sonuçların değerlendirilmesi gerekli görülmektedir.

2. Yöntem

Betimsel tarama modelindeki araştırmanın evrenini İzmir ili merkez ilçelerinde bulunan resmi ve özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görevli 649 (452 kadın ve 197 erkek) okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini seçilirken, evrendeki okul psikolojik danışmanlar, cinsiyete, çalıştıkları okul türüne ve çalıştıkları merkez ilçelere göre farklı tabakalara ayrılmıştır. Evrendeki sayılarına paralel olarak, oranlı örnekleme yöntemine göre seçilen örneklem 222 kadın ve 98 erkek olmak üzere toplam 320 okul psikolojik danışmanından oluşmaktadır. Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” (KBF) ve “Krize Müdahalede Kullanılan Başa Çıkma Stratejileri Envanteri” (KBSE) aracılığıyla toplanmıştır. KBF’de, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan okul psikolojik danışmanlarının, kişisel ve mesleki özellikleri ile görev yaptıkları okulun özelliklerini içeren kapalı uçlu sorular yer almaktadır. KBSE ise, okul psikolojik danışmanlarının kriz durumlarında kullandıkları başa çıkma stratejilerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda ölçek; (1) sosyal destek olma, (2) başa çıkma becerileri kazandırma, (3) kriz durumunun değerlendirilmesi ve (4) sosyal ağ oluşturma olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Araştırmaya katılan psikolojik danışmanlar, okullarda yaşadıkları kriz durumlarında kullandıkları başa çıkma stratejilerini göz önünde bulundurarak ölçekte yer alan her bir ifadeye ne kadar katıldıklarını “Tamamen Katılıyorum” dan “Hiç Katılmıyorum” a uzanan beş seçenekten birini işaretleyerek belirtmişlerdir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .91 olarak hesaplanmış, toplam varyansı açıklama yüzdesi ise 41.3 olarak belirlenmiştir. Faktör yük değerinin % 45 ya da daha yüksek olmasının iyi bir ölçüt olduğu; uygulamada az sayıda madde olduğu zaman ise bu sınır değerinin % 30’a kadar indirilebileceği belirtilmektedir (Büyükoztürk, 2008, s.124). Bu çalışmadan elde edilen % 41.3’lük bir değer toplam varyansı açıklamada yeterli olduğu söylenebilir. Ölçeğin alt boyutlarının özdeğerleri incelendiğinde “Sosyal Destek Olma” alt boyutunun 11.85; “Başa Çıkma Becerileri Kazandırma” alt

boyutunun 3.41; “Kriz Durumunun Değerlendirilmesi” alt boyutunun 3.03 ve “Sosyal Ağ Oluşturma” alt boyutunun ise 1.94’ olduğu görülmektedir.

Ölçekte yer alan maddelerden; 66, 62, 73, 70, 68, 69, 58, 59, 44, 63, 65, 52, 37, 36, 53, 35, 33, 54, 48 numaralı maddeler “Sosyal Destek Olma” boyutunda, 7, 17, 4, 13, 12, 3, 22, 6, 20, 21, 10, 8, 31 numaralı maddeler “Başa Çıkma Becerileri Kazandırma” boyutunda, 71, 72, 46, 14, 64, 55, 51, 45, 67, 30, 61 numaralı maddeler “Kriz Durumunun Değerlendirilmesi” boyutunda ve 24, 26, 25, 27, 32 numaralı maddeler ise “Sosyal Ağ Oluşturma” boyutunda yer almaktadır. Ayrıca ölçekte yer alan alt boyutların tamamının puan toplamları ölçeğin genel puanını vermektedir. Psikolojik danışmanların krize müdahalede kullandıkları başa çıkma strateji puanları, diğer Likert tipi ölçekler gibi hesaplanabilir (1 = 5, 2 = 4, 3 = 3, 4 = 2, 5 = 1 şeklinde). Yalnızca etkisiz başa çıkma stratejilerini ifade eden bazı maddeler (71, 72, 46, 14, 64, 55, 51, 45, 67, 30, 61) ise tersine çevrilerek (1 = 1, 2 = 2, 3 = 3, 4 = 4, 5 = 5 şeklinde) toplandığında psikolojik danışmanların ölçekten aldığı puan hesaplanabilir.

Verilerin çözümlenmesinde *t*-testi ve Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Bu analizlerde gruplar arasında anlamlı fark bulunduğu, farkın kaynağını belirlemek için ise Dunnett T3 testi kullanılmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular sunulmaktadır.

1. İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarındaki Okul Psikolojik Danışmanlarının Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri Puan Ortalamalarının Meslekteki Görev Süresine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejileri puan ortalamalarının meslekteki görev süresine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Meslekteki Görev Sürelerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Meslekteki Deneyim	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Fark
Sosyal Destek Olma	1-5	92	159.17	4	4.32	.363	
	6-10	111	151.50				
	11-15	76	161.44				
	16-20	30	181.93				
	21++	11	196.09				

Boyut	Meslekteki Deneyim	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Fark
Başa Çıkma Becerileri Kazandırma	1-5	92	171.24				
	6-10	111	158.11				
	11-15	76	152.80	4	2.13	.710	
	16-20	30	161.33				
	21++	11	145.68				
Kriz Durumunun Değerlendirilmesi	1-5	92	164.75				
	6-10	111	140.62				
	11-15	76	178.15	4	9.50	.049*	11-15 >6-10
	16-20	30	179.52				
	21++	11	151.73				
Sosyal Ağ Oluşturma	1-5	92	168.90				
	6-10	111	155.54				
	11-15	76	155.76	4	1.78	.775	
	16-20	30	171.58				
	21++	11	148.80				
Genel Başa Çıkma	1-5	92	163.90				
	6-10	111	148.78				
	11-15	76	164.81	4	3.35	.501	
	16-20	30	178.30				
	21++	11	171.95				

$p < .05$

Tablo 1’de görüldüğü üzere, okul psikolojik danışmanlarının “sosyal destek olma”, “başa çıkma becerileri kazandırma”, “sosyal ağ oluşturma” alt boyutları ve “genel başa çıkma” boyutlarının meslekteki görev süresine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; “kriz durumunun değerlendirilmesi” alt boyutunun ise meslekteki görev süresine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Gruplar arasındaki farkın nereden kaynaklandığını belirlemek üzere Dunnett T3 testi yapılmıştır. Buna göre meslekteki deneyimi, 6-10 yıl ve 11-15 yıl olan gruplar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olduğu; mesleki deneyimi 11-15 yıl arasında değişen psikolojik danışmanların puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarındaki Okul Psikolojik Danışmanlarının Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri Puan Ortalamalarının Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejileri puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amacıyla yapılan *t*-testi sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Okul Psikolojik Danışmanlarının, Eğitim Düzeylerine Göre Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve *t*-testi Sonuçları

Boyut	Lisansüstü Eğitim	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Sosyal Destek Olma	Aldı	100	33.49	7.70	318	-.13	.891
	Almadı	220	33.62	8.20			
Başa Çıkma Becerileri Kazandırma	Aldı	100	20.27	5.07	318	-.68	.498
	Almadı	220	20.70	5.34			
Kriz Durumunun Değerlendirilmesi	Aldı	100	25.20	5.77	318	-2.24	.026*
	Almadı	220	26.57	4.73			
Sosyal Ağ Oluşturma	Aldı	100	10.67	2.52	318	-.17	.865
	Almadı	220	10.73	2.92			
Genel Başa Çıkma	Aldı	100	89.63	15.31	-1.08	318	.282
	Almadı	220	91.62	15.34			

* $p < 0.05$

Tablo 2’de görüldüğü üzere, okul psikolojik danışmanlarının “kriz durumunun değerlendirilmesi” alt boyutunun, lisansüstü eğitim alıp almamalarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı; lisansüstü eğitim almayanların, “kriz durumunun değerlendirilmesi” alt boyutu puan ortalamalarının, lisansüstü eğitim alanların ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Okul psikolojik danışmanlarının “sosyal destek olma”, “başa çıkma becerileri kazandırma”, “sosyal ağ oluşturma” alt boyutları ile “genel başa çıkma” puan ortalamalarının eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır.

3. İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarındaki Okul Psikolojik Danışmanlarının Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri Puan Ortalamaların “Psikososyal Okul Projesi”ne Katılıp Katılmamalarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejileri puan ortalamalarının “psikososyal okul projesi” ne katılıp katılmamalarına göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan *t*-testi sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Okul Psikolojik Danışmanlarının “Psikososyal Okul Projesi”ne Katılıp Katılmamalarına Göre Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve *t*-testi Sonuçları

Boyut	Psikososyal okul projesi	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Sosyal Destek Olma	Almadı	201	32.99	7.57	318	-1.70	.090
	Aldı	119	34.57	8.71			

Boyut	Psikososyal okul projesi	n	\bar{x}	Ss	Sd	t	p
Başa Çıkma Becerileri Kazandırma	Almadı	201	20.25	5.44	318	-1.40	.161
	Aldı	119	21.10	4.89			
Kriz Durumunun Değerlendirilmesi	Almadı	201	25.68	4.69	318	-2.13	.033*
	Aldı	119	26.93	5.68			
Sosyal Ağ Oluşturma	Almadı	201	10.45	2.80	318	-2.15	.033*
	Aldı	119	11.14	2.75			
Genel Başa Çıkma	Almadı	201	89.37	15.40	318	-2.49	.013*
	Aldı	119	93.75	14.88			

* $p < 0.05$

Tablo 3'te görüldüğü üzere, okul psikolojik danışmanlarının “kriz durumunun değerlendirilmesi”, “sosyal ağ oluşturma” alt boyutları ve “genel başa çıkma” puan ortalamalarının “psikososyal okul projesine” katılıp katılmamalarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı; “psikososyal okul projesi” ne katılan psikolojik danışmanların sözcüğü boyutlarda anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı görülmüştür. Psikolojik danışmanların “psikososyal okul projesi” ne katılıp katılmamalarına göre “sosyal destek olma” ve “başta çıkma becerileri kazandırma” alt boyutları puan ortalamalarının ise anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır.

4. İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarındaki Okul Psikolojik Danışmanlarının Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri Puan Ortalamalarının “Okullarda Şiddeti Önleme Semineri”ne Katılıp Katılmamalarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejileri puan ortalamalarının “Okullarda Şiddeti Önleme Semineri”ne katılıp katılmamalarına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amacıyla yapılan *t*-testi sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Okul Psikolojik Danışmanlarının “Okullarda Şiddeti Önleme Semineri”ne Katılıp Katılmamalarına Göre Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve *t*-testi Sonuçları

Boyut	Okullarda Şiddeti Önleme Semineri	n	\bar{x}	Ss	Sd	t	p
Sosyal Destek Olma	Katılmadı	188	32.81	7.47	318	-2.06	.040*
	Katıldı	132	34.68	8.69			
Başa Çıkma Becerileri Kazandırma	Katılmadı	188	19.96	5.09	318	-2.47	.014*
	Katıldı	132	21.42	5.39			
Kriz Durumunun Değerlendirilmesi	Katılmadı	188	25.77	4.87	318	-1.58	.115
	Katıldı	132	26.68	5.40			
Sosyal Ağ Oluşturma	Katılmadı	188	10.34	2.94	318	-2.85	.005*
	Katıldı	132	11.23	2.49			

Boyut	Okullarda Şiddeti Önleme Semineri	n	\bar{x}	Ss	Sd	t	p
Genel Başa Çıkma	Katılmadı	188	88.88	14.57	318	-2.99	.003*
	Katıldı	132	94.02	15.94			

* $p < 0.05$

Tablo 4’te görüldüğü üzere, okul psikolojik danışmanlarının “sosyal destek olma”, “başta çıkma becerileri kazandırma”, “sosyal ağ oluşturma” alt boyutları ve “genel başa çıkma” puan ortalamalarının “Okullarda Şiddeti Önleme Semineri”ne katılıp katılmamalarına göre anlamlı düzeyde katılanların lehine farklılaştığı; “kriz durumunun değerlendirilmesi” alt boyutu puan ortalamalarının ise bu seminere katılıp katılmamalarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmektedir.

5. İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarındaki Okul Psikolojik Danışmanlarının Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri Puan Ortalamalarının Görev Yaptıkları Okulun Resmi veya Özel Olmasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejileri puan ortalamalarının görev yaptıkları okulun resmi ya da özel okul olmasına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amacıyla yapılan *t*-testi sonuçları Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Görev Yaptıkları Okulun Resmi veya Özel Olmasına Göre Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve *t*-testi Sonuçları

Boyut	Okulun Türü	n	\bar{x}	Ss	Sd	t	p
Sosyal Destek Olma	Resmi	294	33.66	8.19	318	.613	.540
	Özel	26	32.65	6.07			
Başta Çıkma Becerileri Kazandırma	Resmi	294	20.50	5.26	318	-.790	.430
	Özel	26	21.35	5.20			
Kriz Durumunun Değerlendirilmesi	Resmi	294	25.86	4.70	318	-3.39	.001*
	Özel	26	29.35	7.93			
Sosyal Ağ Oluşturma	Resmi	294	10.65	2.83	318	-1.21	.226
	Özel	26	11.35	2.30			
Genel Başa Çıkma	Resmi	294	90.67	15.27	318	-1.28	.201
	Özel	26	94.69	15.92			

* $p < 0.05$

Tablo 5’te görüldüğü üzere, okul psikolojik danışmanlarının “kriz durumunun değerlendirilmesi” alt boyutu puan ortalamalarının, görev yaptıkları okulun resmi veya özel olmasına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı; özel okullarda çalışan psikolojik danışmanların puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. “Sosyal destek olma”, “başta çıkma becerileri kazandırma”, “sosyal ağ oluşturma” alt

boyutları ve “genel başa çıkma” puan ortalamalarının ise psikolojik danışmanların görev yaptıkları okulun resmi veya özel olmasına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmektedir.

6. İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarındaki Okul Psikolojik Danışmanlarının Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri Puan Ortalamalarının Mezun Oldukları Lisans Programına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejileri puan ortalamalarının mezun oldukları lisans programına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amacıyla Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Okul Psikolojik Danışmanlarının Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri Puan Ortalamalarının Mezun Oldukları Lisans Programlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

Boyut	Lisans Programı	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Fark
Sosyal Destek Olma	PDR	214	160.37	4	13.87	.008*	Psikoloji> EPÖ PDR > EPÖ
	EPÖ	25	106.48				
	EYD	11	168.18				
	Psikoloji	59	186.46				
	Felsefe Gr.	11	138.91				
Başa Çıkma Becerileri Kazandırma	PDR	214	157.56	4	12.26	.016*	Psikoloji> EPÖ
	EPÖ	25	111.52				
	EYD	11	184.59				
	Psikoloji	59	183.53				
	Felsefe Gr.	11	181.45				
Kriz Durumunun Değerlendirilmesi	PDR	214	150.66	4	8.78	.067	
	EPÖ	25	176.26				
	EYD	11	210.86				
	Psikoloji	59	175.63				
	Felsefe Gr.	11	184.59				
Sosyal Ağ Oluşturma	PDR	214	163.77	4	12.73	.013*	Psikoloji> EPÖ PDR > EPÖ
	EPÖ	25	98.88				
	EYD	11	180.09				
	Psikoloji	59	168.55				
	Felsefe Gr.	11	174.14				
Genel Başa Çıkma	PDR	214	157.70	4	15.03	.005*	Psikoloji> EPÖ
	EPÖ	25	106.20				
	EYD	11	192.68				
	Psikoloji	59	187.10				
	Felsefe Gr.	11	163.55				

* $p < 0.05$

Tablo 6’da görüldüğü üzere, okul psikolojik danışmanlarının “sosyal destek olma”, “başta çıkma becerileri kazandırma”, “sosyal ağ oluşturma” alt boyutları ve “genel başta çıkma” puan ortalamalarının, mezun oldukları lisans programına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ve farklılaşmanın PDR ve psikoloji lisans programları lehine olduğu görülmektedir. Diğer yandan EPÖ mezunlarının KBSE alt ölçeklerinden aldıkları puanların PDR ve Psikoloji mezunlarından anlamlı düzeyde düşük olduğu belirlenmektedir.

4. Tartışma

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular literatürdeki benzer araştırma bulguları çerçevesinde tartışılmaktadır.

1. Okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başta çıkma stratejilerinin meslekteki görev süresine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Buna göre, 11-15 yıllık mesleki deneyime sahip psikolojik danışmanların, daha az mesleki deneyimi olanlara göre, “kriz durumunu değerlendirme” alt boyutunda daha iyi oldukları görülmüştür. Benzer şekilde, Fonseca (2008) daha fazla mesleki deneyimi olan ve geçmişte karşılaştığı kriz yaşantısı daha fazla olan psikolojik danışmanların kendilerini krize müdahale konusunda daha hazırlıklı bulduklarını saptamıştır. Yine, Mathai (2002) 1-5 yıllık mesleki deneyimi olan okul psikolojik danışmanlarının, meslekte daha uzun süre çalışan danışmanlara göre krize müdahale konusunda kendilerini daha hazırlıksız gördüklerini belirtmiştir. Ayrıca, Bıçak (2006)’ın okul psikolojik danışmanların görevlerini gerçekleştirme düzeylerini incelediği araştırmasında, 11-15 yıllık mesleki deneyime sahip psikolojik danışmanların “bireyi tanıma” ve “psikolojik danışma” gibi bazı işlevleri daha başarılı bir şekilde gerçekleştirdikleri sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, Gündüz ve Çelikkaleli (2009)’nin okul psikolojik danışmanlarının mesleki yetkinlik inancını inceledikleri araştırmalarında, meslekteki görev süresi daha uzun olan psikolojik danışmanların psikolojik danışma becerilerini kullanmadaki yetkinliklerinin mesleğin ilk yıllarında olan psikolojik danışmanlardan daha iyi düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Yine, İkiz (2010)’in psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeylerini incelediği araştırmasında, meslekteki kıdem artışına paralel olarak kişisel başarı düzeylerinde artış olduğu belirlenmiştir. Söz konusu araştırma bulguları bu çalışmadan elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Diğer bir deyişle, okullarda oluşan kriz yaşantılarında öğrencilere etkin bir şekilde müdahale etme becerisi meslekteki deneyim ile birlikte artmaktadır.

Okul psikolojik danışmanlarının geçmişte yaşadıkları kriz deneyimlerinden elde ettikleri becerilerin, onların daha sonraki kriz durumlarını doğru bir şekilde değerlendirmelerinde etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının alanda çalıştıkları süre uzadıkça, krizle karşılaşma olasılıkları da artabilir. Buradan hareketle, meslekte daha uzun süre çalışan psikolojik danışmanların yaşadıkları deneyimlerin, kriz durumunun değerlendirilmesine ilişkin bir kazanım sağladığı dü-

şünülmektedir.

Diğer yandan, literatürde psikolojik danışma becerilerinin meslekteki görev süresine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığına dair araştırma bulguları da yer almaktadır (Uslu ve Arı, 2005; Yaka, 2005). Witt, Elliott ve Martens (1984) öğretmenin mesleki deneyimi ile yeni müdahale yaklaşımlarını benimseme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre, genç öğretmenlerin yeni müdahale yaklaşımlarını benimseme düzeyi kıdemli olan öğretmenlere göre daha yüksektir.

2. Okul psikolojik danışmanlarının, krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejilerinin lisansüstü eğitim alıp almamalarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Buna göre, lisansüstü eğitim almayanların, lisansüstü eğitim alanlara göre kriz durumunu daha iyi değerlendirdikleri belirlenmiştir. Lisansüstü eğitim alan psikolojik danışmanların krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejileri konusunda lisansüstü eğitim almayanlara göre daha yeterli olacakları beklenmiş; ancak elde edilen araştırma bulgusu bu beklentiyi desteklememiştir.

Genç (2006)'in eğitim örgütlerinde öğretmenlerin değişime karşı gösterdikleri direnç ile ilgili olarak yaptığı araştırmasında, lisansüstü eğitim alan öğretmenlerin değişimden korkmadıkları kolayca uyum sağladıkları belirtilirken, lisans düzeyinde olan katılımcıların ise yeniliklere uyum sağlama konusunda net olmadıkları belirtilmiştir. Söz konusu araştırma bulgusu bu araştırmadan elde edilen bulguyu desteklememekle birlikte bu konuda bir yorum yapılması için farklı parametrelerin ele alınarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Aslan (2007)'in lisansüstü eğitime ilişkin sorunları incelediği araştırmasında, Türkiye'de lisansüstü eğitimden beklentinin yüksek düzeyde olduğu ancak buna rağmen, bu kademe gerektirdiği kadar önem verilmediği belirtilmektedir. Bu durumun nedenleri, lisansüstü eğitim programlarının diğer eğitim kademelerindeki programlardan daha sonra gelişmiş olması, lisansüstü eğitimin öneminin yeterince anlaşılabilmesi ve ülkemizdeki üniversitelerin diğer bazı ülkelerdeki köklü üniversitelere göre çok daha genç üniversiteler olmasıdır. Yine, Düzkanar-Uysal ve Batu (2010)'nun Zihinsel Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapan öğrencilerin, yüksek lisans eğitimi hakkındaki görüşlerini inceledikleri araştırmalarında, öğrencilerin büyük bir kısmı, ders sayısını yeterli bulmadıklarını, bir kısmı ise, programda yer alan derslerin her dönem açılmamasından ötürü bazı dersleri alamadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, yüksek lisans programlarındaki derslerin çeşitlilik ve içerik bakımından öğrenci beklentilerini karşılamadığı saptanmıştır. Bu noktada, ülkemizdeki lisansüstü programların ders sayısı ve çeşitliliği konusunda sınırlılıkları olduğu belirtilebilir.

Türkiye'deki üniversitelerin PDR lisans ve lisansüstü programlarının öğretim planlarına bakıldığında, programların pek çoğunda, krize müdahale ile ilgili bir ders bulunmadığı görülmektedir. Krize müdahale ile ilgili derslerin yer aldığı programların

öğretim planlarına bakıldığında ise, bu derslerin (“RPD4020 Kriz Yönetimi ve Psiko-sosyal Eğitim”, Dokuz Eylül Üniversitesi; “PSİ406 Krize Müdahale Teknikleri”, Ankara Üniversitesi; “PR316A Krize Müdahale”, Gazi Üniversitesi; “PDR6032 Kriz Danışmanlığı”, Dokuz Eylül Üniversitesi; “RPD4501 Krize Müdahale”, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi; “PDR416 Kriz Dönemi ve Sonrası Psikolojik Danışma”, Bülent Ecevit Üniversitesi; “PDR441 Krize Müdahale”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi; “PDR712 İleri Kriz ve Krize Müdahale, Hacettepe Üniversitesi; “RPD3022 Okullarda Krize Müdahale”, Niğde Üniversitesi) seçmeli ders olarak okutulduğu görülmektedir. Bu noktada, ülkemizde verilen lisansüstü eğitim programlarında, krize müdahale konusundaki derslerin yeterli sayıda olmadığı görülmektedir. Kriz durumları, okul psikolojik danışmanlarının sıkça karşılaştığı durumlar olmasına karşın, mesleki donanımın artırılmasında önemli katkı sağlayacağı düşünülen lisansüstü eğitim programlarının çoğunun öğretim planında, “krize müdahale” konulu bir dersin zorunlu bir ders olarak yer almaması dikkat çekicidir. Bu bağlamda, lisansüstü eğitim yapan psikolojik danışmanların krize müdahalede daha başarılı olacağı beklentisi, uygulamada karşılığını bulamamaktadır. Ayrıca, lisansüstü eğitimde uygulamaya yönelik derslerde yeterince uygulama yapılamaması da, psikolojik danışmanların kriz durumlarıyla başa çıkma becerilerini kazanmalarını güçleştiren bir neden olarak düşünülebilir.

3. Okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejilerinin “psikososyal okul projesine” katılıp katılmamalarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ve “psikososyal okul projesine” katılan psikolojik danışmanların krize müdahale becerilerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Pek çok araştırma sonucu da, krize müdahale konusunda alınan eğitimin okul psikolojik danışmanlarının başa çıkma stratejilerini geliştirdiği yönündedir. Lazzara (1999)’nın okullarda yaşanan krizlerle ilgili çalışmasında, okul personeline verilen eğitimin, krize yönelik hazırlıklarda önemli bir katkısının olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde, Bischof (2006) okul psikolojik danışmanlarının krize müdahale konusunda aldıkları eğitim ile okuldaki krizlerin çözümüne ve kriz ekibine sağladıkları katkı arasında önemli bir ilişki saptamış ve okul psikolojik danışmanlarının, krize müdahale konusunda daha etkili olabilmek için, krize müdahale becerilerinin öğretildiği eğitim programlarına ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Benzer şekilde, Fonseca (2008)’nin okul psikolojik danışmanlarının kriz durumlarının çözümüne ilişkin algılarını incelediği araştırmasında, lisans sonrasında krize müdahale ile ilgili eğitim çalışmalarına katılan psikolojik danışmanların krize müdahale konusunda kendilerini daha hazırlıklı buldukları saptanmıştır.

Öte yandan, Sezer (2006)’in devlet okullarında görev yapan psikolojik danışmanların hizmet-içi eğitime ilişkin görüşlerini incelediği araştırmasının sonucunda, hizmet-içi eğitimlerin süresinin yetersiz olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, uygulanan hizmet-içi eğitim çalışmalarının kapsamı, eğitim etkinliklerinde görev alan uygulayıcıların yeterlilikleri, etkinliklerin uygulandığı ortam ve hizmet-içi eğitim etkinliklerinin uygulamaya katkısı konusunda olumsuz görüşler belirtildiği görülmektedir.

Bunun yanı sıra, Seadler (1999)'ın krize müdahale becerilerinin geliştirilmesi ile ilgili araştırmasında da, okul psikologlarının hizmet-içi eğitim etkinlikleri konusunda olumsuz görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir.

Bu çalışmada elde edilen, “psikososyal okul projesi”ne katılan psikolojik danışmanların kriz durumlarıyla daha iyi başa çıktıklarına ilişkin bulgu, Türkiye’de “psikososyal okul projesi” kapsamında verilen eğitimin krize müdahale boyutunun amacına ulaştığına işaret etmektedir. Bu noktada psikolojik danışmanlara proje kapsamında verilen eğitimin istenen nitelikte olduğu söylenebilir. “Psikososyal okul projesi” (Millî Eğitim Bakanlığı, 2002) ile okullarda psikososyal müdahale ekibinin oluşturulması amaçlanmaktadır. Eğitim çalışmaları, yöneticileri, öğretmenleri, velileri ve öğrencileri kapsamaktadır. Bununla birlikte, müdahale eylem plânında, ihtiyaç duyulduğunda, Rehberlik ve Araştırma Merkezleri ile iletişime geçilmesi söz konusudur. Bu bağlamda, krize müdahalede önem taşıyan “sosyal ağ oluşturma” alt boyutunun harekete geçirilmesini sağlayan bir projedir. Müdahale eylem plânında, travma öncesi ve travma sonrası kapsayan çalışmalar yer almaktadır. Bu bakımdan, bir yandan önleyici, diğer yandan müdahale edicidir. Bu durum, projenin işlevselliğini artırmaktadır. Özetle, “psikososyal okul projesi”nin, “psiko-eğitim” çalışmalarında yer alan alt boyutların, krize müdahalede kullanılan stratejilerle yakından ilişkili olduğu ve bu nedenle de “psikososyal okul projesi”ne katılan psikolojik danışmanların krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejilerinin projeye katılmayanlardan daha iyi düzeyde olduğu düşünülmektedir.

4. Okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejilerinin “Okullarda Şiddeti Önleme Semineri”ne katılıp katılmamalarına göre, anlamlı düzeyde farklılaştığı ve söz konusu seminere katılan okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullanılan başa çıkma stratejilerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Henderson-Ditchfield (2010) okul psikolojik danışmanlarının okullarda yaşanan şiddet olaylarına ve krize müdahaleye hazırlık durumlarını incelediği araştırmasında, şiddetin okullarda yaşanan önemli bir kriz durumu olduğunu vurgulamıştır. Benzer şekilde, Mathai (2002)'nin okul psikolojik danışmanlarının krize müdahaledeki deneyimlerini ve eğitim ihtiyaçlarını incelediği araştırmasında, okul psikolojik danışmanlarının en çok eğitim almak istedikleri konuların; şiddet, psikolojik ilk yardım ve krize müdahale uygulaması gibi konular olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, çalışmada krize müdahalede uygun stratejilerin kullanılmasında, hizmet-içi eğitimlerin önemli bir unsur olduğu da belirtilmiştir. Bu noktada, şiddetin önlenmesi ya da şiddet olaylarına müdahale konusundaki çalışmaların, krize müdahale konusundaki yeterlilikler ile yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, ülkemizde de en sık yaşanan kriz durumlarından biri, şiddettir. Son yıllarda, özellikle okullarda artış gösteren şiddet olaylarını engelleyebilmek ve şiddetin bireylerde yol açtığı olumsuz etkileri ortadan kaldırabilmek için, koruyucu ve önleyici çalışmalara daha fazla önem verilmektedir. “Okullarda Şiddetin Önlenmesi Semineri” Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2006 yılından

itibaren yürütülen “Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006–2011+)” kapsamında yer alan bir çalışmadır. Okul psikolojik danışmanlarının okullarda şiddeti önleyebilecekleri ve şiddet olayları yaşandığında uygun müdahale yaklaşımlarını kullanabilecekleri bir eğitim programı uygulanması hedeflenmiştir. Seminer sonrasında, eğitim alan danışmanlar kendi görev yaptıkları okullardaki diğer öğretmenlere seminerdeki çalışmalar hakkında bilgi vermişlerdir. Böylece, şiddet olaylarının ortaya çıkmadan önlenmesi ve şiddet olaylarına doğru müdahale yaklaşımlarıyla uygun çözümler bulunması hedeflenmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2006: Akt. Mete-Otlu, 2009). Bigante (2005) de krize müdahale konusundaki hazırlık eğitimlerinin etkilerini incelediği araştırmasında, krize müdahale konusunda eğitim almış okul psikolojik danışmanlarının, alınan eğitimi, danışman yeterliklerinden daha önemli bir etken olarak algıladıklarını saptamıştır. Aynı çalışmada, sadece eğitim almayan değil aynı zamanda eğitim almış olan psikolojik danışmanların da eğitim almaya ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Nazlı (2007)’nin psikolojik danışmanların değişen rollerini algılayışları konusunda yaptığı çalışmada ise, rehberlik çalışmalarındaki değişimlere rağmen psikolojik danışmanların kendi rollerindeki değişimi algılamada güçlük çektikleri ve sistemdeki değişimlere adapte olabilmeleri açısından mesleki gelişimlerini arttırmak istedikleri belirtilmektedir. Ayrıca çalışmada, psikolojik danışmanların değişimlere uyum sağlamalarını kolaylaştıracak yaşam boyu eğitim imkânları sunulması da önerilmektedir. Bu bağlamda, okul psikolojik danışmanlarının mesleki becerilerini geliştirmeleri noktasında çeşitli eğitim çalışmalarının yapılmasının gerekli olduğu söylenebilir. Öte yandan, Büyükcan (2008)’in ilköğretim okullarında yapılan hizmet-içi eğitim seminerlerinin yararlılığını incelediği çalışmasında, öğretmenlerin söz konusu seminerlerde; materyallerin eksik olması, seminerlerin iyi bir şekilde plânlanmaması, çalışma ortamının elverişli olmaması, işbirliğinin yetersiz olması ve motivasyonlarının sağlanmaması gibi güçlüklerle karşılaştıkları belirtilmiştir.

Bu noktada, krize müdahale ile ilişkili olduğu düşünülen şiddetin önlenmesi ve azaltılması konusunda iyi planlanmış ve yapılandırılmış hizmet-içi eğitim çalışmalarının psikolojik danışmanların krize müdahale konusundaki başa çıkma becerilerini geliştirmelerinde etkili olduğu söylenebilir.

5. Okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejilerinin, psikolojik danışmanların çalıştıkları okulun resmi veya özel olmasına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı; özel okullarda çalışan psikolojik danışmanların krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejilerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Bazı çalışmalara göre, velilerin özel okul tercih etmesinin önemli nedenlerinden biri, okulda psikolojik danışman bulunmasıdır (Akhan, 2009; Özkara, 2002). Söz konusu araştırma bulguları, özel okullarda çalışan psikolojik danışmanlardan mesleki anlamdaki beklentinin yüksek olduğunu göstermektedir. Beklentileri karşılama çabasının, psikolojik danışmanın performansını olumlu yönde etkilediği düşünülebilir. Ayrıca, özel okul yöneticileri çalıştıkları kurumların veliler tarafından daha

fazla tercih edilmesini sağlamak amacıyla, psikolojik danışmanlık hizmetlerine daha fazla önem verebilirler. Bununla birlikte, Bozkurt-Bostancı (2004)'nin araştırmasında, özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmen ve yöneticilerin performans yönetim düzeyleri, resmi ilköğretim okulunda görev yapanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde, Sinan (2008)'in resmi ve özel ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin iş doyumu düzeylerini karşılaştırdığı araştırmasında, özel okulda çalışan öğretmenlerin iş doyumu düzeylerinin resmi okuldakilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Yine, Kınalı (2000)'nin resmi ve özel okullarda görev yapan okul psikolojik danışmanlarının iş doyumlarını incelediği araştırmasında, özel okullarda görev yapan psikolojik danışmanların genel iş doyumlarının resmi okullarda görev yapanlara göre, daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Tüm bu araştırma bulgularına bakıldığında, elde edilen sonuçların benzerlik gösterdiği ve özel okullarda görev yapan psikolojik danışmanların resmi okullarda görev yapanlara göre mesleki doyum ve başarı açısından kendilerini daha olumlu algıladıkları görülmektedir.

Bunların yanında, Fonseca (2008)'nin okul psikolojik danışmanlarının kriz durumlarının çözümüne ilişkin algılarını incelediği araştırmasında, psikolojik danışmanların kendilerini krize hazırlıklı olma konusunda yeterli hissetmelerinde psikolojik danışman başına düşen öğrenci sayısının önemli olduğu belirtilmiştir. Daha az öğrenci sayısına sahip okullarda çalışan psikolojik danışmanların krize müdahale konusunda, kendilerini daha hazırlıklı buldukları saptanmıştır. Öğrenci sayısının artması, okul psikolojik danışmanının verdiği hizmetin kalitesini düşürmekle birlikte, kriz durumunun değerlendirilmesini de zorlaştırmaktadır. Özel okullarda psikolojik danışman başına düşen öğrenci sayısı, devlet okullarına göre çok daha düşüktür. Bu nedenle, okul psikolojik danışmanı öğrenciye daha fazla zaman ayırmakta ve öğrencileri daha yakından tanıyabilmektedir. Bu durum, okul psikolojik danışmanı ile öğrenci arasındaki iletişimi güçlendirmektedir. Buradan hareketle, özel okullarda görev yapan psikolojik danışmanların daha az sayıda öğrenciyle çalışmalarından dolayı, öğrenciyle olan iletişimlerinin daha güçlü olduğu ve kriz durumlarıyla başa çıkmada daha yeterli oldukları düşünülebilir.

6. Araştırma bulgularında, okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejilerinin, psikolojik danışmanların mezun oldukları lisans programına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Elde edilen bulgularda beklendiği üzere, psikoloji ve PDR lisans programı mezunlarının başa çıkma stratejilerinin diğer lisans programlarından mezun olanlara göre, anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Yaka (2005) psikolojik danışmanların temel psikolojik danışma becerileriyle ilgili yeterlik düzeylerini incelediği araştırmasında, PDR lisans programı mezunlarının, diğer lisans programlarından mezun olanlara göre etkili ve etkisiz psikolojik danışma tepkilerini ayırt etmede daha iyi düzeyde olduklarını saptamıştır. Buna göre PDR lisans programı mezunlarının temel psikolojik danışma becerilerine ilişkin yeterlik düzeylerinin, diğer lisans programlarından mezun olanların yeterlik düzeylerinden daha yüksek olduğu söylenebilir. Allen vd. (2002)

yaptıkları çalışmada, psikolojik danışmanların üniversitede aldıkları eğitimin, meslek yaşamında karşılaşılabilecek krizlere müdahale etme konusundaki becerilerine katkısını incelemişlerdir. Araştırma sonucunda özellikle üniversite eğitimindeki staj deneyimlerinin, krize müdahale becerileri açısından etkili olduğu saptanmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuç, bu çalışmada elde edilen bulguyu destekler niteliktedir. Çünkü PDR ve psikoloji lisans programları staj uygulamalarını içermektedir. EPÖ lisans programında ise psikolojik danışmanlık becerilerinin geliştirilebileceği bir uygulama yer almamaktadır. Ayrıca, Murphy (2004) lisans programlarında öğrenim gören psikolojik danışman adayları üzerinde, iki saatlik bir krize müdahale eğitiminin etkilerini incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre, krize müdahale sürecinde üniversitede verilen eğitimin psikolojik danışmanlarda rahatlık ve güven duygusunun gelişmesine katkı sağladığı; öte yandan yetkinlik açısından bir katkı sağlamadığı belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, yetkinlikleri geliştirecek eğitim programları üzerinde çalışmalar yapılması da önerilmiştir. PDR ve psikoloji lisans programlarında alınan eğitim, psikolojik danışmanların, psikolojik danışma becerileri konusunda kendilerine daha fazla güven duymalarını sağlayabilir. Psikolojik danışmanların mesleklerini icra ederken, kendilerini güven ve rahatlık içinde hissetmeleri de, onların performanslarını olumlu yönde etkileyebilir. EPÖ lisans programı mezunları ise, psikolojik danışma becerileri konusunda herhangi bir eğitim almadıkları için kendilerini yetersiz hissedebilirler. Bu durum da, kendilerine yeterli düzeyde güven duymamalarına neden olabilir. Bu doğrultuda, elde edilen araştırma bulgusu beklenen yöndedir. EPÖ lisans programı mezunlarının aldıkları lisans eğitimi, psikolojik danışmanlık becerilerini geliştirmeye yönelik olmadığından, EPÖ lisans programı mezunlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma becerileri anlamlı düzeyde daha düşük çıkmış olabilir.

Öneriler

Aşağıda elde edilen araştırma bulguları ışığında çeşitli önerilere yer verilmiştir.

1. Psikolojik danışman başına düşen öğrenci sayısının azaltılması, okul psikolojik danışmanının öğrencilere ayırdığı zamanı artırıp, öğrencilerle olan iletişimi kuvvetlendirecektir. Bu durum da, krize müdahale konusunda, psikolojik danışmanların daha etkili olmalarını sağlayabilir.

2. Krize müdahalede kullanılan başa çıkma stratejilerinin geliştirilmesi için, hizmet-içi eğitim programlarının artırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

3. Psikolojik danışman eğitiminde, “krize müdahale” konusunda zorunlu bir dersin yer almasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

4. Araştırma bulgularında deneyimli psikolojik danışmanların, “krizi değerlendirme” konusunda daha başarılı oldukları saptandığından, ilköğretim ve ortaöğretim okullarına yapılan ikinci psikolojik danışman atamalarında, deneyimsiz psikolojik danışmanlarla, deneyimli psikolojik danışmanların aynı okulda çalışarak usta-çırak ilişkisi çerçevesinde deneyim kazanmaları uygun olabilir.

5. Kriz ve krize müdahale konularıyla ilgili yeni araştırmaların yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

6. Krize müdahalede kullanılan başa çıkma stratejileri konusunda okul psikolojik danışmanlarına yönelik, kapsamlı bir model hazırlanmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

7. Okul psikolojik danışman atanmalarında psikolojik danışman adaylarının ilgili alandan mezun olmasının dikkate alınmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

5. Kaynakça

- Akhan, A. (2009). Velilerin Özel İlköğretim Okullarından Beklentileri ve Beklentilerinin Karşılama Düzeyleri (İstanbul Avrupa Yakası Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Aksoy, H. H. ve Aksoy, N. (2003). Okullarda Krize Müdahale Planlaması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36 (1-2), 37-49.
- Allen, M., & Ashbaker, B. Y. (2004). Strengthening schools: Involving paraprofessionals in crisis prevention and intervention. *Intervention in School and Clinic*, 39 (3), 139-146.
- Allen, M., Jerome, A., White, A., Marston, S., Lamb, S., Pope, D., & Rawlins, C. (2002). The preparation of school psychologists for crisis intervention. *Psychology in the Schools*, 39, 427-439.
- Aslan, G. (2007). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsüne Kayıtlı Doktora Öğrencilerinin Lisansüstü Öğretime İlişkin Sorunları. *Milli Eğitim*, 174, 250-269.
- Bıçak, A. (2006). Resmi İlköğretim Okulu Rehber Öğretmenlerinin Görevlerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Bir Çalışma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Bigante, T. V. (2005). School counselors perceptions of the importance and need for appropriate training regarding preparedness to deal with specific crisis situations in schools. Unpublished Doctoral Dissertation, School of Education, Duquesne University.
- Bischof, N. L. (2006). School psychology and crisis intervention: A survey of school psychologists' involvement and training. Unpublished Doctoral Dissertation, Indiana University of Pennsylvania.
- Bozkurt-Bostancı, A. (2004). Türkiye'deki Resmi ve Özel İlköğretim Okullarında Öğretmen Performans Yönetimi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Brock, S. E. (1999). School crisis intervention mutual aid: A county level response plan. In A. S. Canter & S. A. Carroll (Eds.), *Crisis prevention and response: A collection of NASP resources* (pp. 91-94). Bethesda, MD: National Association of School Psychologists.
- Brock, S. E. (2002). Crisis theory: A foundation for the comprehensive crisis prevention and intervention team. In S. E. Brock, P. J. Lazarus, & S. R. Jimerson (Eds.), *Best practices in school crisis prevention and intervention* (pp 5-18) Bethesda MD: National Association of School Psychologists.
- Brown, S.D., & Lent, R. W. (Eds.) (2000). *Handbook of counseling psychology (3rd. ed.)*. New York: John Wiley.
- Büyükcan, Y. (2008). İlköğretim Okullarındaki Hizmet İçi Eğitim Seminerlerinin Öğretmenlere

- Yararlılığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Caplan, G. (1964). *Principles of preventive psychiatry*. New York: Basic Books.
- Düzkantar-Uysal, A. ve Batu, S. (2010). Zihin Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Yapan Öğrencilerin Yüksek Lisans Eğitimi Sürecine İlişkin Görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 227–248.
- Fonseca, T. A. (2008). Professional school counselor perception of preparedness in stabilizing a student in specific crisis situations: A random sample of American School Counselor Association members. Unpublished Doctoral Dissertation, The Faculty of Mississippi State University.
- Genç, M. (2006). Eğitim Örgütlerinde Öğretmenlerin Değişime Karşı Gösterdiği Direnç. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Greenstone, J. L., & Leviton, S. C. (1993). *Elements of crisis intervention: Crises and how to respond to them*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Co.
- Gündüz, B. ve Çelikaleli, Ö. (2009). Okul Psikolojik Danışmanlarında Mesleki Yetkinlik İnancı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 119-133.
- İkiz, F. E. (2010). Psikolojik Danışmanların Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 25-43.
- Henderson-Ditchfield, W. (2010). Have we learned from Columbine: Exploring the preparation of school counselors response to school violence and crises. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Redlands, California.
- Jaksec, C. M., (2007). *Toward successful crisis intervention 9 key issues*. Corwin Press.
- James, R. K., & Gilliland, B. E. (2013). *Crisis Intervention Strategies* (7th ed.) Pacific Grove. CA: Brooks/Cole.
- Janosik, E. H. (1986). *Crisis counseling: A contemporary approach*. Monterey, CA: Jones and Bartlett.
- Kınalı, G. (2000). Resmi ve Özel Okullardaki Rehber Öğretmenlerin İş Tatminleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lazzara, K. C. (1999). Crisis and the schools: A survey of current response. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Kansas.
- Mathai, M. C. (2002). Surveying school counselors via the internet regarding their experiences and training needs in crisis intervention. Unpublished Doctoral Dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Mete-Otlu, B. (2009). Okul Psikolojik Danışmanlarının “Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006–2011+)”na İlişkin Görüşleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 4 (3), 1017-1025.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2002). Psikososyal Okul Projesi (2002/2011 nolu MEB genelgesi) [Online]: <http://www.egitimmezuat.com/index.php/201007312146/2003-ve-Oncesi/pskosoyal-okul-projes-200211-nolu-meb-genelgesi.html> adresinden 12.01.2016 tarihinde indirilmiştir.
- Morrison, J. Q. (2007). Social validity of the critical incident stress management model for school-based crisis intervention. *Psychology in the Schools*, 44 (8), 765–777.
- Murphy, M.L. (2004). Crisis intervention training for students in school counselor preparation programs. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Florida.

- Nazlı, S. (2007). Psikolojik Danışmanların Değişen Rollerini Algılayışları. *BAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (18), 1-17.
- Nickerson, A. B. & Zhe, E. J. (2004). Crisis prevention and intervention: A survey of school psychologists. *Psychology in the Schools*, 41, 777-788.
- Özkar, Y. (2002). Özel İlköğretim Okullarının Veli Beklentilerini Karşılama Düzeyi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Pitcher, G., & Poland, S. (1992). *Crisis intervention in the schools*. New York: Guilford Press.
- Poland, S., Pitcher, G., & Lazarus, P. J. (2002). Best practices in crisis intervention. In A. Thomas & J. Grimes (Eds.), *Best practices in school psychology* (3rd ed., pp. 445-458). Bethesda, MD: National Association of School Psychologists.
- Sayıl, I. (1992). Olağanüstü Koşullarda Krize Müdahalenin Yeri ve Önemi. *Kriz Dergisi*, 1 (1), 4-7.
- Sayıl, I. (2000). Sayıl, I. (ed), *Kriz ve Krize Müdahale*. (Birinci Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- Seadler, K. (1999). Death-related crisis intervention, grief counseling, grief consultation, and death education: A national survey of the role of school psychologists. Unpublished Doctoral Dissertation, Indiana University of Pennsylvania.
- Sezer, E. (2006). Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Devlet Okullarında Çalışan Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin Hizmetiçi Eğitime İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi (İstanbul İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sinan, L. (2008). Resmi ve Özel İlköğretim Okulları II. Kademe Branş Öğretmenlerinin İş Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması (Sarıyer İlçesi Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tabasso E. F. (2001). Crisis intervention: A needs assessment for school psychologists. Unpublished Doctoral Dissertation, Temple University.
- Uslu, M. ve Arı, R. (2005). Psikolojik Danışmanların Danışma Becerisi Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 509-519.
- Wachter, C. A. (2006). *Crisis in the schools: Crisis, crisis intervention, and school counselor burn out*. ACES Research Grant. Association for Counselor Education and Supervision.
- Witt, J.C, Elliott, S.N, & Martens, B.K. (1984). Acceptability of behavioral interventions used in classrooms: The influence of amount of teacher time, severity of behavior problem, and type of intervention. *Behavioral Disorders*, 9, 95-104.
- Yaka, B. (2005). Psikolojik Danışmanların Temel Psikolojik Danışma Becerilerine İlişkin Yeterlik Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Extended Abstract

The nature and commonness of the crisis have been changed in recent years. The people who lived during last decades of the 20th century had to deal with complicated and long term problems. There are crisis situations which inevitably effect all nations, destroy communication, disturb individuals and their families. It's not so possible for individuals to run away from crisis that comes into existence in their or others' lives. Most of the individuals, independent

of their roles and jobs, may face with crisis in some part of their lives (Janosik, 1986, p.3). Although number of studies about crisis intervention increase, there's still need for studies to improve school counselors' crisis coping strategies in dealing with students' mental health considering the increase in crisis situations in schools. The purpose of this research is to find out whether school counselors' use of various coping strategies in crisis situations were found to be significantly different according to some demographic variables.

The sample consisted of 320 school counselors who are currently working in private and official primary and secondary schools in the city center of Izmir. The data were collected through the use of two instruments. Personal Information Sheet was used to measure the socio-demographic information regarding the school counselors. Crisis Intervention Scale was used to measure coping strategies used by the school counselors. The scale was developed by the researcher in this study. The data obtained from the scales were analyzed by using SPSS software. The mean and standard deviation of variables were computed; *t*-test was used to determine the difference between means of two groups and Kruskal Wallis H test was used to determine the differences between means of more than two groups. Dunnett T3 test was used to determine groups in which the significant differences were found.

The results showed that school counselors' coping strategies in crisis situations significantly differed according to some variables such as the "experience they had in working as counselors", their "level of education", "participation in psychosocial school project" and "participation in programs for "prevention of violence at schools". School counselors who have 11 to 15 years of experience in their careers had significantly higher points. It was also found out that school counselors' coping with crisis situations, "constituting social network" and "dealing with crisis in general" differed significantly according to their "participation to psychosocial school project". School counselors who attended to that program had significantly higher points in the three subscales. School counselors who are working in private schools had significantly higher points on "evaluation of crisis situation" than the counselors who are working in public schools. School counselors who were graduated from various undergraduate programs differed in their responses to subscales such as "providing social support", "acquiring coping skills", "constituting social support" and "dealing with crisis in general". Namely, the school counselors who were graduates of Department of Psychology and Psychological Counseling and Guidance had higher points on scales mentioned above.

It was observed that school counselors' crisis coping strategies' "providing social support", "acquiring coping skills", "constituting social network" and "coping in general" were significantly different according to their undergraduate programs they graduated from. Graduated of "Psychology" differentiated significantly and graduates from Psychology had significantly higher points for "providing social support", "acquiring coping skills" and "coping in general" as compared to graduated of "Curriculum and Instruction" it was also observed that graduates of "Psychological Counseling and Guidance" and "Psychology" graduates' had higher points on "constituting social network" as compared to the "Curriculum and Instruction" graduates.